
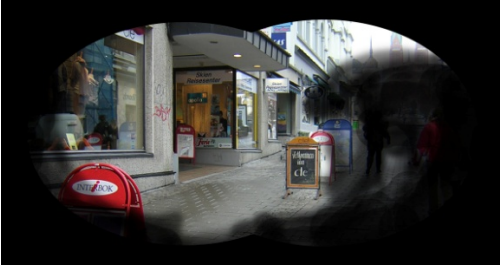
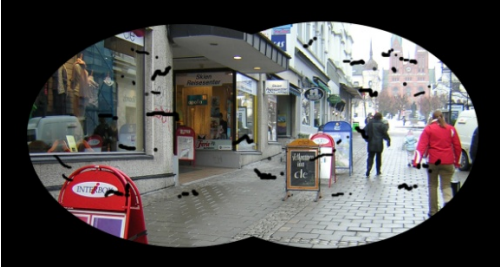

Hvordan synshemmede orienterer seg i trafikken

Av: Elin Katrine Nilsen (Asplan Viak)

Ulike former for synshemming

Synshemmede er en sekkebetegnelse for alle med nedsatt synsevne; blinde og svaksynte. For trafikkplanlegging blir det dimensjonerende å ta hensyn til både blinde og sterkt svaksynte, som kan ha forskjellige behov. Man tenker kanskje først og fremst på nærsynthet og langsynthet når man snakker om å ha svekket syn, men det finnes mange andre forskjellige øyelidelser som kan få ulike konsekvenser for synet. De ulike former for synstap påvirker og begrenser oppfattelsen av omgivelsene på ulike måter. Nedenfor er *et lite utvalg* av noen av de vanligste konsekvensene som de ulike øyelidelsene og/eller skadene kan gi omtalt med korte stikkord. Ofte har en person flere av lidelsene samtidig, noe som gjør at man oppfatter omgivelsene veldig individuelt.

<p>Tåkesyn Ved øyelidelsen grå stær vil øyelinsen få et grå- eller gulskjær. Linsen oppleves som tilsløret, og man får følelsen av å gå i tåke.</p>	<p><i>Konsekvenser i trafikken:</i> Kontrastene i gatebildet jevnes ut. Alt flyter mer sammen og det kan være vanskelig å lese skriftlig informasjon og andre detaljer i gatebildet. Det er best når det er gode kontraster og godt lys i gaten.</p>	 <p>Bilde 1 Tåkesyn</p>
<p>Nedsatt sidesyn Grønn stær fører til gradvis og flekkvis bortfall av synet, og kan i verste fall føre til blindhet. Bortfall av synet oppstår først på høyre side i synsfeltet, for deretter å spre seg langs nedre kant mot venstre. Man kan til slutt bli helt blind. Mange lider også av såkalt tunnelsyn, med svært innsnevret synsfelt og ikke noe sidesyn.</p>	<p><i>Konsekvenser i trafikken:</i> Hovedproblemet for en person med nedsatt sidesyn er at han må bevege hodet betydelig mer for å oppfatte helheten i omgivelsene. Trafikkanter som kommer fra sidene kan komme veldig brått og overraskende på.</p>	 <p>Bilde 2 Grønn stær</p>
<p>Forstyrrende flekker i synsfeltet Mange har partikler som flyter rundt i glasslegemet i øyet. De kan være av varierende størrelse og komme som følge av ulike lidelser. Disse vil oppfattes som svarte flekker eller mørke skygger som forstyrrer synet.</p>	<p><i>Konsekvenser i trafikken:</i> Dette kan virke generelt forstyrrende i alt en ser på, også når en befinner seg i en trafikksituasjon. Dette gjør at alt en skal bruke synet til virker mer anstrengende.</p>	 <p>Bilde 3 Flekker i synsfeltet</p>
<p>Lyssans Mange blinde har såkalt lyssans. Man vil da kunne oppfatte den sterkeste lyskilden i området, og kunne oppfatte de sterkeste kontrastene.</p>	<p><i>Konsekvenser i trafikken:</i> Med noe lyssans, kan man fornemme hvor solen kommer fra, og derved også få kontroll over himmelretningene. Man kan oppfatte konturen av landskap og byggverk mot himmelen, og på den måten kunne oppfatte et gateløp.</p>	 <p>Bilde 4 Noe lyssans</p>

Bli med på befaring

For lettere å kunne sette seg inn i hvordan personer med nedsatt synsevne orienterer seg i trafikken har vi fulgt to synshemmede, en på veg til byen for å gjøre ærend og en annen på veg til jobb:

Per (65)

Per er blind og har vært det i ett år. Forut for dette, var han svaksynt i fem år. Han bruker førerhund og markeringsstokk som hjelpemidler.

Per orienterer seg ved hjelp av lyd:

- Han hører lyd fra biltrafikken som gir god retningsorientering.
- Han skiller mellom stille og støyende soner. I gågata er det stille, og dermed lett å vite hvor han er.
- Han kan høre når han er nær en vegg eller når det er åpent ved hjelp av stokken (forskjeller i romklang/ekko).
- Når han hører barn leker, vet han at han er ved SFO.
- Store vifter og lignende på bestemte bygg, gir ham en nøyaktig stedsanvisning.

Han bruker andre orienteringshjelpemidler:

- Han kjenner luftstrømmen fra sidegatene. Det er stort skifte fra tette støyskjermer langs husrekkene, til de åpne sidegatene.
- Han kjenner/hører materialforskjell når gjerder og støyskjermer skifter materiale, ved å dunke stokken borti.
- Spesielle svinger i veien, eller steder der førerhunden leder utenom, bruker han som kjennemerker.
- Han kjenner hvor sola varmer, og kan orientere retningen etter dette.
- Han bruker rekkverk ved fotgjengerfelt for å finne riktig posisjon og retning.

Befaring

Vi følger Per og førerhunden på veg til byen. På fortauet er det enkelt for førerhunden. Hunden går midt på fortauet og utenom alle hindringer, også i høyden. Hvis det er uklarheter om hvor de skal, og i åpne uoversiktlige områder, er det vanskeligere. Hvis de først blir usikre, er det vanskelig å komme på rett vei igjen. Hvis de går feil, må de gå tilbake til forrige holdepunkt og prøve igjen.

Hunden fører til og stopper ved trapp, stolpe (lys/lydsignal), dør og fotgjengerfelt på kommando: "til stolpe!", "til felt!" "høyre!", "venstre!", "søk vei!" (utenom hindringer) og så videre. Men det er ikke hunden som bestemmer veien. Per må hele tiden ha full kontroll over hvor de befinner seg, og kan for eksempel ikke stole på hunden når det gjelder kryssing av vei. Hunden kan ikke oppfatte fargeforskjeller, som for eksempel lyssignaler, og heller ikke forskjeller i taktilt underlag. Det er viktig med sammenheng og flyt. Der det er god sammenheng i gateforløpet følger hunden veldig lett.

Kari (45)

Karis synsproblemer begynte for 20 år siden, og synet har endret seg frem og tilbake siden den gang. For fem år siden ble alt mørkt, for så å vende litt tilbake. Noen dager flimrer synet, noen dager er det veldig tåkete og andre dager er det bedre. Hun har lyssans og kan se de sterkeste kontrastene, men kan ikke se detaljer. Hun har brukt førerhund i tre år og mobilitystokk med fast kule i tuppen i fem år, som hun pendler.

Kari kan oppfatte lyskontrast

- Ved hjelp av lys kan hun se konturen av bygninger mot himmelen, og dermed vite hvor hun er i gateløpet.
- Hun kan se fotgjengerfelt der det er god kontrast mellom asfalten og de hvite stripene.
- Hun kan skille mellom kantsteinen og fortauet hvis kontrasten er god.

Hun kan oppfatte taktile forskjeller

- Hun bruker forskjellene i underlag, og kjenner for eksempel forskjell på asfalt og betongheller med stokk/fot.

Befaring

Vi følger Kari med mobilitystokk på veg til jobben. Kantsteinen som skiller gress og asfalt ved gangveien har viskant 5 cm og er lett å følge med stokken. Hun går helst midt på fortauet og andre gangarealer, og bruker bygninger, murer og kanter i belegget som ledelinjer.

Ved fotgjengerfelt prøver hun å kjenne hvor kantsteinen går ned for å finne retningen på feltet. Det er ikke alltid like lett, når kantsteinen gjerne svinger akkurat der fotgjengerfeltet er. Det er vanskelig å følge riktig retning over veien uten noen retningsanviser, særlig når formen på krysset er assymmetrisk. Hun går langt utenfor det oppmerkede fotgjengerfeltet, og skaper en veldig farlig situasjon. Minimale skader og sprekker i underlaget blir fanget opp umiddelbart av stokken, og virker generelt forstyrrende langs hele ruten.

I gågata møter hun på bord og stoler som er satt ut ved en kafé. Hun går rett i dem. På torget vil hun følge gatesteinsradene som ligger i rutemønster over plassen, for å holde retningen. Gatesteinen er lagt i plan med resten av belegget. Hun bruker mye tid og konsentrasjon på å finne linja og for å greie å holde den. Hun mister retningen mange ganger på vei over torget. "Alle blinde og svaksynte har ikke alltid god tid!" utbryter hun oppgitt når torget endelig er forsert.